

חכמות נשים

כסלו התשע"ג

בס"ד

מבחן ראשון

"נצור לשונך" / מיסוד על החפץ חיים

עמודים א-ס"ו, כולל: מבוא, חלק ראשון, חלק שני עד סוף פרק רביעי

שם: _____

כיתה: _____

אולפנה: _____

מבוא

1. רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, קרא לספרו שעסק בשמירת הלשון "החפץ חיים". מדוע? (4 נק')

---

2. רבי ישראל מראדין- "החפץ חיים" כתב ספרים רבים. ספרו משנה ברורה ידוע ביותר. במה עוסק הספר? (4 נק')

---

3. כיצד בדק ר' מרדכי ליפשיץ מנובהרדוק את החפץ חיים קודם שנתן לו את הסכמתו לספר? (4 נק')

---

4. בהקדמתו לספרו, מסביר החפץ חיים "אחר התבוננות באתי למסקנה כי הגורם להזנחה רבה בעניין איסור לשון הרע, זהו חיסרון הידיעה". (4 נק')

א. מה עשה החפץ חיים כדי להילחם בהזנחה? _____

ב. הסבירי כיצד הפתרון של החפץ חיים יכול להילחם בתופעה? _____

חלק ראשון

5. כיצד משייך החפץ חיים את מצות "כי ימוך אחיך ומטה ידו עימך והחזקת בו" (ויקרא כ"ה, ל"ה) לאיסור לשון הרע? (4 נק')

_____

6. כנ"ל "לא תיקום ולא תטור" (ויקרא י"ט, י"ח). (4 נק')

_____

7. כנ"ל "לפני עיור לא תתן מכשול" (ויקרא י"ט, י"ד). (4 נק')

_____

8. כנ"ל "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא י"ט, ל"ב). (4 נק')

_____

9. החפץ חיים מונה 31 מצוות מן התורה שהמדבר לשון הרע יכול להיכשל ולעבור עליהן בנוסף לאיסור לשון הרע. הביאי 4 דוגמאות (אין להביא את הדוגמאות של שאלות 5-8). (8 נק').

מצוות עשה:

א. _____

ב. _____

מצוות לא תעשה:

ג. _____

ד. _____

חלק שני- פרק ראשון

10. לשון הרע פירושו: (4 נק')

- א. אדם המדבר על חברו דברי גנות והם שקר
- ב. אדם המדבר על חברו דברי גנות והם אמת
- ג. עובר על לשון הרע רק כאשר הוא מתמיד לדבר בגנותו של חברו
- ד. כל התשובות נכונות

11. סמני את התשובה הנכונה בעמודה המתאימה (4 נק')

לא נכון	נכון	
		א. כשיש הפסד כספי אפשר לדבר לשון הרע
		ב. כשהורים מבקשים מאיתנו לספר להם מידע הגובל בלשון הרע
		ג. אפשר לספר לשון הרע כדי למנוע נזק או רעה
		ד. אסור לדבר לשון הרע, אך לרמוז ורק המבין יבין מותר

חלק שני- פרק שני

12. המדבר לשון הרע בפני הרבים, חטאו חמור יותר ככל שמתרבים שומעיו. מדוע?
הביאי שני טעמים. (4 נק')

- א. _____
- ב. _____

13. האם נכון / לא נכון לנהוג כך? (5 נק')

לא נכון	נכון	
		א. לספר בפני שלושה אנשים דברים שאין בהם גנאי ואין אפשרות להבינם כגנאי.
		ב. אני חברה במועצת תלמידות והמועצה קיבלה החלטה המנוגדת לעמדתי. גם חברתי לכיתה מתנגדת להחלטה זו. סיפרתי לה שהצבעתי נגד ההחלטה.
		ג. המורה סיפרה לתלמידותיה בכיתה, שנכשלה במבחן קבלה לקורס מסוים. אחת מבנות הכיתה סיפרה את המידע להוריה מתוך השתתפות בצערה של המורה.
		ד. אחרי שיצאה המורה מהכיתה, שוחחו התלמידות ביניהן כי השיעור היה משעמם
		ה. חברתי סיפרה לי אישית שהיא עובדת פעמיים בשבוע אחרי הלימודים ולא ביקשה ממני לשמור את דבריה בסוד. סיפרתי מידע זה לאחרים.

חלק שני- פרק שלישי

14. א. המדבר לשון הרע בסתר מאחורי גבו של חברו , מביא על עצמו קללה. מהי הקללה? (2 נק')

ב. המדבר לשון הרע בפניו של אדם ולפני עוד אנשים. על איזה איסור נוסף הוא עובר? (2 נק')

15. האם המקרים הבאים לשון הרע? (6 נק')

לא	כן	
		א. אדם נותן דוגמה על התנהגות שלילית של אדם מסויים, בלי להזכיר את שמו ואין שום אפשרות לדעת על מי דיבר
		ב. לדבר דברים שאין בהם גנאי אך יכולים להביא נזק לאדם שמדובר
		ג. לדבר בגנותו של חברו ללא שינאה וללא כוונה רעה רק מתוך צחוק
		ד. אמירת דברים בלתי פוגעים לחלוטין ואפילו שיכולים להועיל, והמדבר מוכן לאומרם בפניו של זה שדיבר עליו
		ה. המדבר בגנותו של זולתו אך דבריו אינם יכולים להזיק
		ו. המצניע בדבריו לשון הרע ואינו אומר בגלוי וכוונתו שדבריו יזיקו

16. מעשה באדם אחד מן הגליל העליון שירד לדרום הארץ והשכיר עצמו לעבודה. כעבור שלוש שנים, הגיע ערב חג, והעובד פנה לבעל הבית וביקש את שכרו. אמר לו העובד: תן לי שכרי כדי שאוכל לשוב לביתי ולפרנס את אשתי ובניי. המעביד טען שאין לו כסף ולא תחליפי כסף כדי לשלם לו את השכר. (8 נק').

א. מה עשה העובד? _____

ב. כיצד הסביר בעל הבית את התנהגותו? _____

ג. כיצד ברח בעל הבית את העובד? _____

ד. מה היית עושה במקרה דומה? _____

חלק שני- פרק רביעי

17. רבקה הביאה להפסקת עשר נשנושים שכשורתם מוטלת בספק. (4 נק')

א. מתי המקרה יסופר וייחשב ללשון הרע? _____

ב. מתי המקרה יסופר ולא ייחשב ללשון הרע? _____

18. ראית את חברתך ולתדהמתך ראית אותה מדברת במכשיר הנייד שלה בשבת. את מעריכה את חברתך כמקפידה בקיום מצוות. (4 נק')

- א. מה אינך רשאית לעשות? _____
ב. מה את יכולה לעשות: 1. _____
2. _____

19. אדם העובר עבירות בתדירות ובגלוי, אך אינו פורק לגמרי עול מלכות שמיים, מותר לגנותו אך ורק בתנאים מסויימים. מהם התנאים? (4 נק')

- א. _____
ב. _____
ג. _____
ד. _____

20. מתי מותר לספר על חסרונות הזולת? (2 נק')

ב. כיצד על השומעים לקבל את הדברים? (2 נק')

21. סמני מותר / אסור: (5 נק')

אסור	מותר	
		א. לספר על מועמד לשידוך
		ב. לספר על חבר שהוא קמצן וכולם יודעים על קמצנותו
		ג. לשאול על טיבו של סוחר אצל המתחרה
		ד. לספר על טיבו של בעל מקצוע למי שרוצה לקבל שירות ממנו
		ה. לספר על חטאי העבר של חברתי אפילו שאין בכוונתי להשפילה

22. המדבר לשון הרע, כיצד יעשה תשובה? (4 נק')

- הבחיני בשני מצבים: א. _____
ב. _____

בהפצ לחתו!

תשובון

1. מבוסס על הפסוק "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה" (תהילים ל"ד, י"ג – י"ד)
2. הספר משנה ברורה הוא ספר הלכה המבאר בשישה חלקים את חלק "אורח חיים" של השו"ע.
3. בדק את החפץ חיים עצמו, אם הוא שומר על לשונו כפי שדורש בספרו. לכן ביקש מתלמידו לשוחח עם החפץ חיים. התלמיד שוחח עם החפץ חיים 6 שעות והחפץ חיים לא הוציא מפיו פרור של אבק לשון הרע!
4. א. אסף בצורה מרוכזת את כל הלכות לשון הרע המפוזרות בש"ס, בראשונים ובפוסקים.
ב. העיון בספרו מביא לידיעה. העיון והתבוננות מסירים את יצר הרע. יצר הרע מפתה את האדם בטענה שהימנעות לשון הרע היא בלתי אפשרית אבל הספר נותן כח לאדם להבין שאפשר לשמור על הלשון.
5. מי שמדבר לשון הרע יכול לגרום לאדם לאבד את מקור פרנסתו או למנוע ממנו לקבל משרה.
6. אדם כועס על אדם שסרב לעשות לו טובה וכדי לנקום בו הוא מדבר בגנותו.
7. המדבר לשון הרע, מחטיא את שומעיו ומכשיל אותם בשמיעת לשון הרע.
8. המדבר לשון הרע על אדם מבוגר, מלבד לשון הרע, עובר על מצות "והדרת פני זקן", כי הרי לא כיבד אותו בדבריו.
9. מצוות עשה: זכור את אשר עשה ה' למרים, ואהבת לרעך כמוך, בצדק תשפוט עמיתך, הוכח תוכיח את עמיתך, בו תדבק, מקדשי תיראו, וקידשתו, כבד את אביך ואת אמך, את ה' אלוקיך תירא, ושננתם לבניך, מדבר שקר תרחק, והלכת בדרכיו.
מצוות לא תעשה: לא תלך רכיל בעמך, לא תישא שמע שוא, הישמר בנגע הצרעת, הישמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך, לא תחללו את שם קודשי, לא תשנא את אחיך בלבבך, לא תהיה אחרי רבים לרעות, לא יקום עד אחד באיש, לא תונו איש את עמיתו, לא תשא עליו חטא, כל אלמנה ויתום לא תענום, לא תחניפו את הארץ, לא תקלל חרש, ולא יהיה כקורח ועדתו.
10. ב
11. א, ב, ד, לא נכון. ג נכון
12. א. המדובר מושפל יותר
ב. המגנה מכשיל יותר אנשים בשמיעת לשון הרע
13. נכון : א, ג. לא נכון: ב, ד, ה
14. א. ארור מכהו בסתר
ב. הלבנת פנים
15. כן: א, ב, ה, ו. לא: ג, ד
16. א. ניסה לבקש במקום כסף תחליפים כמו פרות, קרקע וכו', משלא נענה הלך לביתו במפח נפש.
ב. שהקדיש את כל נכסיו לשם שמיים כדי שבנו הורקנוס, שלא עסק בתורה, לא יירש אותו. רק אחרי שחכמים התירו לו את נדרו הוא היה יכול לשלם לעובד.
ג. כשם שדנת אותי לכף זכות, כך ידון אותך הקב"ה לכף זכות.
ד. כל תשובה שתינתן מזכה ב- 2 נקודות.
17. א. כשרבקה אוכלת את הנשנושים בעצמה ואיננה מכבדת את חברותיה
ב. כשהיא מכבדת את חברותיה
18. א. לספר מה שראו עיניך
ב. 1. להוכיח אותה בצנעה ובעדינות

2. לספר לאישיות בעלת השפעה מוסרית שתוכל להשפיע עליה
19. א. המספר ראה בעיניו את החטא
ב. ברור שזו עבירה
ג. אסור להגזים בתאור החטא
ד. כוונת המספר חייבת להיות לתועלת בכדי למנוע עבירה ולא מתוך שנאה
20. א. כשהמטרה היא למנוע מאחרים ללמוד מהמעשים הרעים
ב. אינם רשאים לקבל את הדברים כאמת מוחלטת אלא כאזהרה על התנהגותם
21. מותר: א, ד . אסור: ב, ג, ה
22. מצב ראשון: האיש שדובר עליו , לא ניזוק. עליו לעשות תשובה כמו בעברות שבין אדם למקום: חרטה, וידוי וקבלה לעתיד.
מצב שני: דבריו גרמו לסבל והשפלה לחברו. עליו לבקש מחברו מחילה, אפשר גם ע"י שליח ואין צורך לפרט ובנוסף כל הנאמר במצב ראשון.